

Ljubljana

EDO ŠKULJ: VODIČ U DUHOVNOJ GLAZBI (VODNIK PO DUHOVNI GLASBI)

Vodeći slovenski muzikolog našeg vremena i prostora, neumorni pedagog, pisac, istraživač, znanstvenik i svećenik dr. Edo Škulj (rod. 1941.) opet je iznenadio kako struku, tako i (slovensku) književnu i istraživačko-znanstvenu publiku svojom novom glazbenom monografijom, pod naslovom *Vodič u duhovnoj glazbi* (Družina, Ljubljana 2011.). Autor na 555 stranica precizno navodi i opisuje sva tri najčešća naziva koja se vežu uz pojam duhovne glazbe: *bogoslužna* ili *liturgijska glazba*, *crkvena* ili *sveta glazba* i *nabožna* ili *vjerska glazba*.

Autor je obradio 212 skladatelja (od toga 33 slovenskih), 494 skladbi (120 slovenskih) te se u cijelome opusu najčešće dodiruje najznačajnijih temeljnih glazbenih oblika, kao što su mise, oratoriji, kantate, litanije i moteti. Već taj uvodni, razjašnjavajući tekst ima svoju vrijednost, jer su navedeni pojmovi, kada je riječ o liturgijskoj, tj. crkvenoj glazbi, često u suprotnosti.

Škulj je, kao što već znamo iz njegova opsežna muzikološkog opusa, iznad svega sustavan, a još više praktičan, što je u monografiji najvidljivije u cjelini u kojoj predstavlja skladbe. One su abecednim redom razvrstane prema skladateljima: od *Moteta* Alexandra Agricole (1445./6. – 1506.) sve do *Te Deuma* Slovenca Jakoba Frančiška Zupana (1734. – 1810.). Brojnim bilješkama, koje slijede tekst, Škulj je na kraju dodao četiri dodatka, u kojima donosi pregled europske duhovne glazbe, pregled slovenske crkvene glazbe, neke oblike u duhovnoj glazbi i najčešće tekstove u duhovnoj glazbi (na izvornome latinskom te u prijevodu na slovenski jezik). Slijedi popis literature, abecedno kazalo skladatelja i skladba.

Prelistavajući posljednju Škuljevu monografiju, možda se zaustavimo uz nekog od značajnih autora slovenske

duhovne glazbe. Pritom ne možemo zaobići osnovnu činjenicu da je »crkvena glazba blago neprocjenjive vrijednosti«. Kao zaštitnicu (crkvene) glazbe u 15. st. proglasili su sv. Ceciliju († oko 230.), katoličku sveticu i mučenicu, a također i zaštitnicom glazbenika, pjesnika i slijepih; u vezi s tim spomenimo samo srednjovjekovne freske u filijalnoj crkvi sv. Nikole u Godešiču, kod Škofje Loke, koje prikazuju npr. anđele s fidelom, harfom, itd., slikara Jerneja iz Loke. U tako ranom vremenu (oko 1530.) još nemamo na raspolaganju neke primarne muzikološke izvore. Zbog toga se, naravno, počeci slovenske duhovne glazbe odnose na takozvane sekundarne izvore. Značajna postaja duhovne glazbe sigurno je biskup u rimskoj sjevernoj Africi i crkveni učitelj sv. Augustin (354. – 430.), koji je o pjevanju zapisao: »Pjevaj radosno! Dobro pjevati hvalu Bogu znači pjevati radosno. A što znači radovati se? Kada srce zaista pjeva, riječi ne mogu izraziti napjev.« Ovaj *Vodič* vodi nas od razdoblja pokršćavanja do pojave protestantizma, jer su protestantske pjesmarice prve na slovenskom jeziku te su donijele (u tisku) i prve napjeve s notama. Dakle od rukopisnih psalterija do »kraljice glazbala« – orgulja. Među tim posljednjima su npr. i orgulje kod Tri Fare u Beloj krajini, koje su inače najstarije orgulje izrađene u Kranjskoj (J. J. Eisel, 1753.). Ističe se i slovenski duhovnik i zborovođa u Beču Jurij Slatkonja (1456. – 1522.), koji je tamo djelovao prije svega kao uspješan glazbenik, kao i osam već spomenutih pjesmarica slovenskih protestanata, koji očito nisu bili značajni samo za početak slovenske književnosti, nego i za nastavljanje glazbenoga razvoja u Sloveniji. Takav je sigurno bio i Primož Trubar, koji je svojim *Katekizmom* (1550.) dao Slovincima osim prve ti-

skane knjige i prvu slovensku pjesmaricu. Naravno da je odmah iza Trubara zaslužan za slovensku, prije svega duhovnu glazbu Iacobus Gallus – Jakob Petelin. Rođen je negdje u Kranjskoj, a najduže je djelovao u Češkoj, gdje je umro i sahranjen. Bio je majstor renesansne i početne barokne polifonije. U okvirima katoličke obnove i u vremenu do jozefinskih ograničenja (1595. – 1780.) važan je Matija Kastelic (1620. – 1688.), koji je u svojim *Bratskim bukvicama* (1678.) preuzeo iz protestantskih pjesmarica 16 pjesama, a iz protestantskog molitvenika još 13. Sljedeća značajna slovenska pjesmarica je Pjesme katoličkog kršćanskog nauka, koju je godine 1729. izdao Ahacij Steržinar (1676. – 1741.). Od jozefinskih ograničenja pa sve do cecilijanstva (1780. – 1877.) najznačajniji je pjesnik, skladatelj i orguljaš Gregor Rihar (1796. – 1863.). Njegov opus još je dan-danas prisutan na slovenskim korovima, kao i pjesme Blaža Potočnika (1799. – 1872.). Od vremena cecilijanstva i pisma pape Pija X. (1877. – 1903.) sve to neizravno traje do danas. Tu su još opusi sljedećih značajnih slovenskih duhovnih skladatelja: Leopolda Cveka (1814. – 1896.), Andreja Vavkena (1838. – 1898.) i Ignacija Hladnika (1865. – 1932.). Časopis *Cerkveni glasbenik* (1878. – 1945.; 1976.) od toga vremena je svoji

početni utjecaj proširio daleko izvan navedenih granica. Sve je to bilo i »u službi Božjoj« slovenske Cecilijanske udruge, u čijem su odboru bila važna i značajna imena slovenske crkvene glazbe, kao npr. skladatelji Stanko Premrl, o. Hugolin Sattner i Franc Kimovec. Najvažniji je bio skladatelj o. H. Sattner (1851. – 1934.), stručnjak za orguljarstvo i zvonarstvo. Zauzet cecilijanac bio je i skladatelj o. Angelik Hribar (1843. – 1907.), franjevac, koji je skladao odlične latinske mise. Začetnik slovenskog cecilijanstva bio je i Anton Foerster (1837. – 1926.), koji je dao inicijativu za izdavanje *Cerkvenog glasbenika*, ustanovio Orguljašku školu, a ujedno je i autor prve slovenske opere, operete – *Gorenjski slavuj* (1872.). Od pisma pape Pija X. do Drugoga vatikanskog koncila (1903. – 1963.) važno je istaknuti motuproprij iz g. 1903., kojom nalaže da crkvena glazba izražava svetost bogoslužja. Pritom su značajnu ulogu na području crkvene glazbe u Sloveniji imali skladatelj i zborovođa Vinko Vodopivec (1878. – 1952.), skladatelj Franc Kimovec (1878. – 1964.)

i skladatelj i orguljaš Stanko Premrl (1880. – 1965.). Orguljaška škola bila je još uvijek ona koja je između Celja, Gorice, Ljubljane i Maribora odgajala orguljaše i buduće glazbenike – skladatelje. Tako među onodobnim učenicima S. Premrla (od Drugoga vatikanskog koncila do danas; 1963. – 2012.) možemo istaknuti orguljaša, skladatelja i učitelja Martina Železnika (1891. – 1962.) i Antona Jobsta (1894. – 1981.), iz Koruške, koji je sve od godine 1919. djelovao u Žirima. Najviše je slovenskih marijanskih pjesama uglazbio skladatelj Alojzij Mav (1898. – 1977.), dok je skladatelj Matija Tomc (1899. – 1986.), poznat po svojim crkvenim kantatama: *Slovenski Božič* (1938.), prema starim slovenskim božićnim napjevima, *Križni put* (1942.) i *Stara pravda* (1956.). Skladatelj Ivan Šček (1925. – 1972.) prvi je uglazbio novi misni obred. Skladatelj, zborovođa i pedagog Štefan Mauri (rođ. 1931.) najpoznatiji je po svojoj *Slovenskoj misi Krista Otkupitelja* (2001.; prim. Križnar F. & Mauri Š., *Biti sam, Gorička Mohorova družba* i *Općina Kanal ob Soči, Gorica /*

Italija – Kanal), a duhovnik, glazbenik, dirigent i skladatelj Jože Trošt (rođ. 1940.) po pjesmi *Za nas si se, Isuse rodio* itd. Slovenska duhovna glazba više je nego istovrijedna u usporedbi s ostalom zapadnoeuropskom, svjetovnom glazbom. No to još nije prekretnica daljnjega razvoja slovenske i svjetovne duhovne glazbe. O tome govori i ova Škuljeva knjiga, čija je svrha interdisciplinarna: znanstveno-monografska, leksikološka, didaktičko-metodička, pedagoška i ostalo što se može pronaći u tom opsežnom i bogatom tekstu.

Ono je sjedne strane spomenik autora duhovne glazbe, ali ujedno nas opominje kao sadržajan kontrapunkt ostaloj, svjetovnoj glazbi; kako doma, u Sloveniji, tako i u tuđini, na cjelokupnome europskom i svjetovnom glazbenom podiju. Ova monografija govori o neprekidnom uspoređivanju slovenske sa ostalom europskom glazbom. Slovenska glazba nije samo sustigla europsku, već je poslije zasluga tih i takvih monografija postala njezin bitni, ili u najmanju ruku njezin ravnopravan sastavni dio. **Franc Križnar**

DR. EDO ŠKULJ (VELIKE LAŠČE, 1941.)

Muzikolog dr. **Edo Škulj** (rođ. 1941., u Velikim Laščama, Slovenija) trenutno je, u blizini rodnog mjesta, umirovljeni svećenik na čelu župe sv. Kancijana u Škocjanu, kod Turjaka. G. 1965. diplomirao je na Teološkom

fakultetu u Androguéju, u Argentini. Iste godine je i zaređen. Doktorirao je 1972., crkvenu glazbu, na Papinskom institutu za crkvenu glazbu u Rimu. Od 1975. djelovao je u Ljubljani, između ostalog kao korski vikar, orguljaš i

vođa *Biskupskoga glazbenoga svijeta*. Obnovio je (godine 1945. prekinuto izdavanje) i uređivao *Cerkveni glasbenik* (1976. – 2001.). Godine 1985. postaje vanjski suradnik Muzikološkog instituta ZRC SAZU, gdje je za zbirku *Monumenta artis musicae Sloveniae* priredio cjelokupan Gallusov opus, u 20 svezaka. Predavao je u Orguljaškoj školi u Ljubljani, bio je tajnik Teološkog fakulteta u Ljubljani (od 1998. kao znanstveni savjetnik), od 1993. predavao je paleografiju i organografiju na Akademiji za glazbu u Ljubljani i 1997. – 2004. bio izvanredni profesor povijesti glazbe na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Mariboru.

Istražuje rad J. Gallusa, orgulje u Sloveniji i slovensku crkvenu glazbu. Dosada je iz tih područja objavio brojne znanstvene i stručne monografije. Njegov je opus i na ostalim područjima muzikološkog djelovanja velik, zanimljiv i sve više postaje značajan spomenik slovenske kulture, a posebno glazbe.